

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ: СУЧАСНІ ДОКТРИНАЛЬНІ ТА ПРАКСЕОЛОГІЧНІ КОНЦЕПТИ

Албул С. В.

ВСТУП

В умовах повномасштабної військової агресії з боку російської федерації вітчизняні соціально-політичні реалії, виклики та загрози, вимагають системного реагування, адекватної трансформації усього сектору безпеки, а також включення цієї системи у сферу політичних пріоритетів держави. У цьому зв'язку, роль Національної поліції України полягає у створенні умов розвитку безпечного середовища життєдіяльності, як основи безпеки на території України, а також сучасної системи внутрішньої безпеки. Виклики, які на сьогодні стоять перед підрозділами Національної поліції України, безпосередньо пов'язані з її компетентністю в забезпеченні безпеки громадян та суспільства, здатністю протистояти злочинності.

Оперативно-розшукова діяльність – особливий від владної, державної діяльності, яка здійснюється обмеженим колом чітко визначених суб'єктів та має специфічну мету¹. Становлення вітчизняної теорії оперативно-розшукової діяльності напряму пов'язано з розвитком наукових знань у галузі криміналістики, кримінального процесу, кримінального права та кримінології, а також їх подальшою інтеграцією та виокремленням у самостійну сферу наукового пізнання.

З набуттям Україною незалежності почалося формування вітчизняної правової бази у всіх галузях суспільного життя. Розвиваючись в нових соціальних умовах, правова система нашої держави стикнулася з необхідністю кардинальної зміни парадигми, швидкого подолання законодавчих протиріч та застарілого радянського світогляду. Не виключенням стала і оперативно-розшукова діяльність правоохоронних органів та спеціальних служб держави, адже тривалий час вона фактично перебувала поза межами законодавчого регулювання, ґрунтуючись виключно на положеннях

¹ Оперативно-розшукова діяльність: навчальний посібник / С.В. Албул, С.О. Єгоров, С.В. Поляков, Т.Г. Щурат; за заг. ред. проф. С.В. Албула. – Одеса : ОДУВС, 2023. С. 26.

відомчих нормативних актів з грифами обмеженого доступу. За нашим переконанням, такий підхід не відповідав основним принципам правової, демократичної держави, якою Україна була проголошена на конституційному рівні.

Правова регламентація оперативно-розшукової діяльності, її фактична легітимізація, розроблення, обґрунтування та формування основних правових концептів розвивалися одночасно з процесами державотворення сучасної України. Орієнтуючись на досвід провідних країн світу, теоретичні положення суміжних галузей знань, напрацювання науковців, вперше в історії України 18 лютого 1992 року був прийнятий Закон «Про оперативно-розшукову діяльність», який на довгі роки став базовим щодо її регламентації.

У вітчизняній науці концептуальним питанням теорії і практики оперативно-розшукової діяльності за різні часи були присвячені розробки таких вчених, як Л. І. Аркуша, Б. І. Бараненко, Г. М. Бірюков, В. І. Василичук, М. Л. Грібов, В. В. Дараган, О. Ф. Долженков, В. П. Захаров, О. В. Кириченко, О. І. Козаченко, В. А. Некрасов, Д. Й. Никифорчук, С. В. Пеньков, С. І. Пічкуренко, М. А. Погорецький, В. В. Редька, Е. В. Рижков, М. Б. Саакян, І. В. Сервецький, М. В. Стащак, В. Є. Тарасенко, І. А. Федчак, Д. М. Цехан, В. В. Шендрік та ін. Разом із тим, наукова парадигма вітчизняної оперативно-розшукової діяльності, як система її вихідних ідей, категорій, положень, допущень і принципів наукового мислення, що дозволяє надавати несуперечливі пояснення досліджуванім явищам, вибудовувати теорії і методи², продовжує перебувати в процесі постійного розвитку та новелізації. Специфічність парадигми оперативно-розшукової діяльності обумовлюється тим, що вона, за своєю сутністю, є практикоорієнтованою та являє собою динамічне поєднання трьох взаємопов'язаних складових: практики – науки (теорії) – законодавства. Практика формує соціальний запит, виявляє прогалини та проблемні питання. Наука (доктрина, теорія) обґрунтовує шляхи вирішення та розробляє відповідні пропозиції. Законодавство реалізує такі напрацювання та легітимізує їх.

На сьогодні, зміни у політичних, соціальних та економічних умовах існування держави обумовлюють нові виклики, що постають

² Сенкевич Г.А., Хілько А.С., Аксьонов О.І. Теорія наукових парадигм як модель і методологія наукового знання. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2021. Том 32 (71). № 1. Ч. 3. С. 168.

перед науковою парадигмою оперативно-розшукової діяльності в Україні. За нашим переконанням, серед значної кількості проблем, що потребують ґрунтовного наукового опрацювання, необхідно виокремити питання аналізу теоретичних концептів формування правової дефініції оперативно-розшукової діяльності, а також праксеологічних аспектів оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану.

1. Доктринальні концепти формування правової дефініції оперативно-розшукової діяльності в Україні

Легітимізація оперативно-розшукової діяльності шляхом прийняття відповідного Закону закріпила її правовий статус та вивела на новий рівень, позбавивши таємні відомчі нормативні акти функції основного регулятора. Разом із тим, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», відповідаючи вимогам юридичної техніки, не є сталим правовим актом і за час свого існування неодноразово піддавався змінам та доповненням.

Як справедливо зазначають науковці, юридична техніка, як галузь юриспруденції, містить правила, методи, засоби, методики та прийоми створення і систематизації правових актів, порядок внесення змін до них, що дозволяє підвищити рівень та якість підготовки, а також ефективність цих правових актів³. При цьому, процес застосування юридичної техніки має бути постійним, адже він забезпечує виявлення лакун та прогалин у чинному законодавстві, невідповідність окремих положень правових актів соціальному запиту та існуючим умовам, з метою подальшого їх вдосконалення та оновлення.

Нагальна потреба розроблення та прийняття нового, сучасного Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» назріла вже давно⁴. При цьому, дослідники відмічають активну законопроектну увагу з боку Верховної Ради України до питань оновлення оперативно-розшукового законодавства⁵. З моменту набрання

³ Аброськін В.В. Юридична техніка Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» 1992 р. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Т. 3. С. 127.

⁴ Албул С.В. Перспективи розвитку оперативно-розшукового законодавства в Україні. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. (м. Одеса, 31 березня 2021 р.) Одеса: ОДУВС, 2021. С. 156.

⁵ Гнетнев М., Білецький В., Басалик С. Законопроектна увага до оперативно-розшукової діяльності з боку Верховної Ради України VIII скликання. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2018. № 4. С. 141–144.

чинності до вказаного Закону сорок вісім разів вносилися відповідні зміни та доповнення⁶. Крім цього, комітетами Верховної Ради України були опрацьовані та розглянуті наступні законопроекти:

– від 17 лютого 2015 р. № 2153 «Про внесення змін до статті 9-2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (щодо підстав закриття оперативно-розшукових справ)»;

– від 06 квітня 2015 року № 2555 «Про внесення змін до законів України, що регулюють оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність»;

– від 12 травня 2015 року № 2804 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання органам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України повноважень на здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень та здійснення оперативно-розшукової діяльності»;

– від 04 червня 2015 року № 2024а «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оперативно-розшукової діяльності в органах і установах виконання покарань, слідчих ізоляторах»;

– від 06 липня 2015 року № 2292а «Про внесення змін до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» щодо підрозділів, які провадять оперативно-розшукову діяльність»;

– від 03 червня 2016 року № 4778 «Про оперативно-розшукову діяльність»;

– від 04 квітня 2017 року № 6284 «Про оперативно-розшукову діяльність»⁷;

– від 02 вересня 2019 року № 1229 «Про оперативно-розшукову діяльність»⁸.

Слід наголосити, що доля вказаних законопроектів невтішна – після доопрацювань та обговорень більшість з них було відхилено та знято з розгляду. За нашим переконанням, це, ні в якому разі, не свідчить про відмову науковців, практиків та законодавців від новелізації оперативно-розшукового законодавства. Навпаки, ця галузь законодавства є такою, що потребує вираженого та

⁶ Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print> (дата звернення 05.05.2024).

⁷ Гнетнев М., Білецький В., Басалик С. Законопроектна увага до оперативно-розшукової діяльності з боку Верховної Ради України VIII скликання. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2018. № 4. С. 141–144.

⁸ Про оперативно-розшукову діяльність: проект закону України від 02.09.2019 № 1229 [Електронний ресурс]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597 (дата звернення 05.05.2024).

обґрунтованого опрацювання з урахуванням світового досвіду. Аналізуючи вищевказані законопроекти, можна дійти висновку, що їх положення стосувалися різних аспектів оперативно-розшукової діяльності. Разом із тим, теоретичним концептам формування самої правової дефініції оперативно-розшукової діяльності з моменту набрання чинності відповідним Законом достатньої уваги не приділялося.

Теоретичні джерела закріплюють, що правова дефініція – це нормативно-правовий припис, який детально визначає сутнісний зміст правового поняття шляхом опису його основних юридично значущих ознак або елементів з метою забезпечення єдності правового розуміння та регулювання⁹. На сьогодні теорія ОРД оперує поняттям «оперативно-розшукова діяльність», яке закріплено на законодавчому рівні. З моменту прийняття та набрання чинності Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», майже двадцять вісім років поспіль оперативно-розшукова діяльність визначалася як система гласних і негласних пошукових, розвідувальних (курсив наш – С. А.) та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативнотехнічних засобів¹⁰.

У 2020 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про розвідку»¹¹. З його прийняттям та набранням чинності з поняття оперативно-розшукової діяльності було виключено розвідувальну складову¹². Таким чином, на сьогодні стаття 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» закріплює, що оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із

⁹ Хворостянкін А.В. Дефініції в законодавчих текстах: питання теорії. *Офіційний сайт Міністерства юстиції України* [Електронний ресурс]. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6669 (дата звернення 05.05.2024).

¹⁰ Албул С.В. Новели оперативно-розшукового законодавства України: проблемні аспекти та вади. *Tasks and problems of science and practice: Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference*. Berlin, Germany, 2021. P. 94.

¹¹ Про розвідку: закон України від 17.09.2020 № 912-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20/print> (дата звернення 05.05.2024).

¹² Албул С.В. Оперативно-розшукова діяльність: до питання новелізації правової дефініції. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. (м. Одеса, 29 березня 2024 р.) Одеса: ОДУВС, 2024. С. 159.

застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів¹³. Разом із тим, само поняття «оперативно-розшукової діяльності» не зазнавало сутнісного, концептуального переосмислення як правова дефініція.

За нашим переконанням, питання щодо теоретичних концептів формування правової дефініції оперативно-розшукової діяльності необхідно аналізувати крізь призму вимог та положень юридичної техніки, а саме таких, що стосуються логіки та мовних правил правового акту. Як вказують фахівці, «забезпечення логіки пов'язано з тією обставиною, що правовий акт містить у собі модель того процесу, який покликаний регулювати правовідносини та логіку поведінки його учасників. Від рівня логіки правового акту залежить і рівень регулювання моделі поведінки»¹⁴. У свою чергу, мовні правила пов'язані з тим, що мова становить собою основний засіб передачі будь-якої інформації та є зовнішньою формою будь-якого змісту. Мова права має певні особливості, до яких належить: офіційність, ясність, точність, однозначність, повнота змісту, нормативність та стабільність, а також забезпечення відсутності двозначності у трактуванні правових норм¹⁵. Отже, правова дефініція має містити чіткі формулювання, окреслювати логічно обґрунтовані сутнісні ознаки правової категорії. З огляду на це, за нашим переконанням, на сьогодні правова дефініція «оперативно-розшукова діяльність», що міститься у ст. 2 Закону, не розкриває таких сутнісних ознак та не в повній мірі відповідає вимогам юридичної техніки.

Існуюча правова дефініція закріплює, що оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів¹⁶. Спробуємо детально проаналізувати зазначену дефініцію. Автори «Філософського енциклопедичного словника» вказують, що система – це множина

¹³ Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print> (дата звернення 05.05.2024).

¹⁴ Аброськін В.В. Юридична техніка Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» 1992 р. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Т. 3. С. 129.

¹⁵ Аброськін В.В. Юридична техніка Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» 1992 р. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Т. 3. С. 130.

¹⁶ Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print> (дата звернення 05.05.2024).

взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють із середовищем та між собою, і мають мету¹⁷. У нашому випадку такими елементами системи виступають гласні та негласні пошукові та контррозвідувальні заходи. Тобто, по суті, складовими поняття є система інструментів (заходів), за допомогою яких вирішуються певні завдання. Такими завданнями, відповідно до ст. 1 Закону, є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави¹⁸. Доводиться констатувати, що у існуючій дефініції законодавець фактично лише перелічує наявний інструментарій для реалізації завдань оперативно-розшукової діяльності, не розкриваючи сутнісні ознаки правової категорії. Принагідно зазначимо, що законодавство у сфері оперативно-розшукової діяльності багатьох сучасних держав (Великобританія, Грузія, Естонська Республіка, Киргизька Республіка, Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Республіка Вірменія, США, Федеративна Республіка Німеччина тощо¹⁹) містить праксеологічну складову у відповідній правовій дефініції. У свою чергу, сучасне оперативно-розшукове законодавство України взагалі не розкриває діяльнсну, праксеологічну сутність ОРД, що, на нашу думку, є концептуальним недоліком.

Філософія практичної діяльності розглядає праксеологію, як науку, галузь досліджень, що вивчає людську діяльність, процеси

¹⁷ Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; за ред. В.І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. С. 621.

¹⁸ Албул С.В. Нова парадигма оперативно-розшукової діяльності: проблемні питання правового забезпечення. *Актуальні питання правового забезпечення у сучасних умовах: збірник тез доповідей Всеукраїнського науково-практичного семінару* (Харків, 26 листопада 2021 р., Національна академія Національної гвардії України). Харків: НА НГУ, 2021. С. 4.

¹⁹ Див., наприклад: Албул С.В. Досвід країн Балтії у становленні кримінальної розвідки (на прикладі Литовської Республіки). *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 1. С. 11–14.; Бандурка О.М., Перепелиця М.М., Манжай О.В., Шендрик В.В. Оперативно-розшукова компаративістика: монографія. Харків: Золота міля, 2013. 352 с.; Слюсарчук І., Слюсарчук В., Ковальова І. Проведення оперативно-розшукових заходів у Великій Британії та США. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 201–207.

прийняття рішень крізь призму їх ефективності²⁰. У свою чергу, діяльність – це процес активної взаємодії суб'єкта з об'єктом, під час якого суб'єкт досягає певної мети²¹. З огляду на це, ми впевнені, що теоретичні концепти правової дефініції оперативно-розшукової діяльності повинні розкривати її сутнісні ознаки саме у площині праксеології.

Суб'єктами оперативно-розшукової діяльності виступають оперативні підрозділи державних правоохоронних органів та спеціальних служб, виключний перелік яких закріплений у ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». На теперішній час такими суб'єктами є оперативні підрозділи:

- Національної поліції – підрозділи кримінальної та спеціальної поліції;

- Державного бюро розслідувань – оперативні, оперативно-технічні підрозділи, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки;

- Служби безпеки України – оперативні підрозділи Центрального управління, регіональних органів та органів військової контррозвідки;

- Служби зовнішньої розвідки України – агентурної розвідки, оперативно-технічні підрозділи, власної безпеки;

- Державної прикордонної служби України – розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічні, власної безпеки), підрозділи забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розшукові та оперативно-технічні підрозділи;

- управління державної охорони – підрозділи оперативного забезпечення охорони (виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона);

- органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України;

- розвідувального органу Міністерства оборони України – оперативні, оперативно-технічні підрозділи, власної безпеки;

²⁰ Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди; за ред. В.І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. С. 512.

²¹ Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди; за ред. В.І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. С. 163.

– Національного антикорупційного бюро України – підрозділи детективів, оперативно-технічні підрозділи та підрозділи внутрішнього контролю;

– Бюро економічної безпеки України – підрозділи детективів, оперативно-технічні підрозділи²².

Проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та особами забороняється²³. Як бачимо, суб'єктами оперативно-розшукової діяльності в Україні є виключно державні органи і їх підрозділи. Тобто, оперативно-розшукова діяльність має владний, державний характер з обмеженим, чітко визначеним колом суб'єктів. Слід наголосити, що існуюча правова дефініція оперативно-розшукової діяльності не закріплює цю сутнісну ознаку.

Досліджуючи прагматичні аспекти означеної правової дефініції, необхідно, на наш погляд, проаналізувати і поняття «діяльності», адже сучасні наукові джерела містять різнопланові визначення, що розкривають її сутнісні ознаки. Більшість науковців справедливо наголошують, що «діяльність» це є активна, свідомо, вольова поведінка, система доцільних, спланованих дій, спрямованих на реалізацію визначених задач та досягнення певної мети. Інакше кажучи, діяльність є особливою формою активності людини²⁴.

Аналізуючи сутність категорії «державна діяльність», науковці зазначають, що такою є діяльність державних організацій (органів, установ, підприємств, їх представників та службовців), спрямована на реалізацію функцій держави, структура змісту якої (суб'єкти, способи, мета, засоби, результат тощо) виявляється у правових та неправових формах відповідно до сутності та соціального призначення держави²⁵.

У свою чергу, автори підручника «Судова, правоохоронна та правозахисна системи України» вказують, що правоохоронна

²² Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ із змін. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print> (дата звернення 05.05.2024).

²³ Оперативно-розшукова діяльність: навчальний посібник / С.В. Албул, С.О. Єгоров, Є.В. Поляков, Т. Г. Щурат; за заг. ред. проф. С.В. Албула. – Одеса : ОДУВС, 2023. С. 27.

²⁴ Пасько О.М., Цільмак О.М. Психологія: схеми, таблиці, коментарі: навчально-наочний посібник; за заг. ред. О.М. Цільмак. Одеса: ОДУВС, 2013. С. 147.

²⁵ Тихомиров Д. Співвідношення категорій державної діяльності, державного управління та державної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 204.

діяльність – це вид державної діяльності, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в суворій відповідності з законом і при неухильному дотриманні встановленого ним порядку²⁶. Інші науковці зазначають, що правоохоронна діяльність – це діяльність спеціально уповноважених органів (державних та недержавних) з метою охорони прав і свобод громадян, правопорядку та забезпечення законності, що реалізується в установленій законом формі та в межах повноважень, наданих цим органам²⁷.

Чинний Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» закріплює, що такою є спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, розвідувальним, терористичним та іншим протиправним посяганням спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на інтереси України²⁸. У свою чергу, розвідувальна діяльність розглядається як діяльність, що здійснюється спеціальними засобами і методами з метою забезпечення визначених законом органів державної влади розвідувальною інформацією, сприяння реалізації та захисту національних інтересів, протидії за межами України, у тому числі у кіберпросторі, зовнішнім загрозам національній безпеці України²⁹. Як бачимо, у всіх цих визначеннях чітко простежується праксеологічна складова, що вбачається нам виправданим і таким, що має бути обов'язково враховано у правовій дефініції «оперативно-розшукова діяльність».

Таким чином, до сутнісних ознак правової дефініції «оперативно-розшукова діяльність», за нашим переконанням, належать:

²⁶ Судова, правоохоронна та правозахисна системи України: підручник / С.В. Албул, М.О. Баймуратов, А.І. Берляч та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф. С.О. Кузніченка. Одеса: ОДУВС, 2012. С. 17.

²⁷ Тихонова Д.С. Поняття «правоохоронна діяльність» і функції правоохоронної діяльності. *Проблеми сучасної поліцейстики*: матеріали науково-практичної конференції (Харків, 20.04.2022). Харків: ХНУВС, 2022. С. 224.

²⁸ Албул С.В. Правові засади контррозвідувальної діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 2. С. 3.

²⁹ Розвідувальна діяльність. *Вікіпедія* [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розвідувальна_діяльність

- державний, владний характер;
- суб'єктний склад;
- мета такої діяльності.

Враховуючи вищевикладене, на наш погляд, оперативно-розшукову діяльність можна визначити як діяльність спеціально уповноважених державних органів щодо організації та проведення гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, з метою пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривної діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій, припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави³⁰.

2. Праксеологічні аспекти оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану

В теоретичних джерелах наголошується, що правоутворення – «це процес, який включає виникнення потреб суспільства у врегулювання певних відносин і актів поведінки, їх усвідомлення, формулювання і юридичне оформлення у вигляді правових норм. Процес правоутворення йде безперервно, оскільки постійно виникають нові види суспільних відносин, нові суб'єкти вимагають визнання свого права, а старі – розширення або зміни своїх правових можливостей»³¹. У свою чергу, правотворчість, як складова правоутворення, – це організаційно оформлена діяльність уповноважених суб'єктів щодо ухвали, зміни та скасування правових норм, що здійснюється відповідно до суспільних потреб у нормативно-правовому регулюванні³².

Війна, як складне суспільно-політичне явище, безсумнівно є суттєвим чинником, що впливає на правоутворення. Суспільні відносини в умовах воєнного стану кардинально змінюються, що

³⁰ Албул С.В. Оперативно-розшукова діяльність: до питання новелізації правової дефініції. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. (м. Одеса, 29 березня 2024 р.) Одеса: ОДУВС, 2024. С. 160.

³¹ Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. С. 375.

³² Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. С. 376.

проявляється у появі нових викликів, які не існували у мирний час. В умовах воєнного стану перевіряється дієвість чинних правових актів, їх праксеологічна складова. За таких обставин важливим є своєчасний аналіз, розуміння та реагування на нові суспільні потреби у нормативно-правовому регулюванні. Саме в цьому має проявитися одна з функцій правотворчості – функція ліквідації прогалин у позитивному праві, тобто часткового або повного усунення прогалин у правовому регулюванні суспільних відносин шляхом формулювання тих правил поведінки, яких бракує³³.

Як справедливо зазначають науковці, виклики сьогодення, пов'язані з військовою агресією російської федерації, довели необхідність змін до стандартних підходів щодо функцій, прав та обов'язків правоохоронних органів України, зокрема їх оперативних підрозділів³⁴. Здійснюючи на деокупованих територіях виявлення та документування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, працівники кримінальної поліції стикаються з великою кількістю фактів порушення законів та звичаїв війни з боку представників держави-агресора. При цьому, слід погодитися з твердженням науковців, які наголошують, що вітчизняна правоохоронна система не була функціонально готова до такої кількості воєнних злочинів³⁵. За нашим переконанням, така неготовність проявилася не тільки у функціональній сфері, а й у сфері нормативно-правового забезпечення діяльності оперативних підрозділів Національної поліції. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», а також відомчі нормативні акти з питань організації і тактики ОРД, виявилися нормативно-правовими актами мирного часу, в яких не враховувалися вимоги та умови воєнного стану.

Чинне кримінальне законодавство України під порушенням законів та звичаїв війни визнає жорстоке поводження з

³³ Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. С. 376.

³⁴ Дараган В.В. До питання компетенції підрозділів кримінальної поліції щодо протидії воєнним злочинам. *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану*: матеріали міжвідомчої наук.– практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 58.

³⁵ Дараган В.В. До питання компетенції підрозділів кримінальної поліції щодо протидії воєнним злочинам. *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану*: матеріали міжвідомчої наук.– практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 58.

військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій (ст. 438 КК України)³⁶. Аналіз практики діяльності Національної поліції України на деокупованих територіях, під час проведення стабілізаційних заходів, дає підстави стверджувати, що найбільш поширеними серед воєнних злочинів є:

- поранення чи вбивство цивільних осіб;
- катування, фізичне насилля, згвалтування, нелюдське поводження чи позбавлення волі;
- насилля щодо медичного персоналу;
- використання цивільних для прикриття військових;
- депортації та незаконне переміщення населення;
- примушування громадян до участі у військових діях проти власної держави;
- пошкодження або знищення цивільної інфраструктури, а також пограбування цивільного населення;
- знищення культурних та освітніх закладів;
- пошкодження/знищення культових споруд;
- відмова чи позбавлення доступу до медичної допомоги; умисне нанесення ударів по персоналу, транспорту, обладнанню пов'язаному з наданням гуманітарної допомоги тощо³⁷.

Крім цього, підрозділи Національної поліції України у повній мірі залучені і до виявлення та документування фактів колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК України)³⁸. Разом із тим, до функціональних обов'язків підрозділів кримінальної поліції віднесено виявлення та документування значної кількості кримінальних правопорушень, а

³⁶ Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print>

³⁷ Стандарти розслідування воєнних злочинів. Загальна частина / Офіс Генерального прокурора України. Київ, 2023. С. 12.; Див. також: Албул С.В. Окремі аспекти документування працівниками кримінальної поліції воєнних злочинів на деокупованих територіях України. *Процесуальні та криміналістичні аспекти розслідування воєнних злочинів*: матеріали круглого столу (Одеса, 21.02.2024 р., ОДУВС). Одеса: ОДУВС, 2024. С. 6.

³⁸ Поліцейська юрисдикція в умовах воєнного стану: монографія / С.В. Албул, А.М. Бабенко, П.М. Балтаджи та ін.; за заг. ред. Д.В. Швеця, М.О. Семенишина. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 217.

також оперативне супроводження кримінальних проваджень підслідність по яких покладена на органи досудового розслідування Національної поліції. Такий стан обумовлює надзвичайне навантаження на оперативні підрозділи та органи досудового розслідування Національної поліції України. Разом із тим, чинне законодавство у сфері оперативно-розшукової діяльності не сприяє своєчасному та якісному виявленню та документуванню кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, нівелює реалізацію принципу наступальності.

Кримінальне процесуальне законодавство України в частині реагування на виклики воєнного стану виявилось більш мобільним. У 2022 році до КПК України були внесені відповідні зміни та доповнення щодо особливого режиму досудового розслідування та судового розгляду в умовах воєнного стану (Розділ IX-1)³⁹. Зокрема, були врегульовані питання стосовно початку досудового розслідування у разі відсутності технічної можливості доступу до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань, особливостей проведення окремих процесуальних дій з урахуванням безпекової складової та за умов відсутності об'єктивної можливості їх виконання у визначені строки та/або технічної можливості тощо. У той же час такі новели не торкнулися питань розширення повноважень оперативних підрозділів щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативного супроводження кримінального провадження. Крім цього, законодавство та відомчі нормативні акти в частині особливого режиму організації і тактики здійснення оперативно-розшукових заходів в умовах воєнного часу змін та доповнень взагалі не зазнали.

На теперішній час оперативно-розшукові заходи, які надано право здійснювати оперативним підрозділам Національної поліції України в межах оперативно-розшукових справ, традиційно класифікують залежно від необхідності отримання певного дозволу на їх проведення. Так, до ініціативних оперативно-розшукових заходів, проведення яких не потребує отримання дозволу, відносять:

- опитування осіб;
- огляд предметів, територій, приміщень, відкритих до публічного доступу;
- інформаційно-аналітичне прогнозування;

³⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 05.05.2024).

- профілактично-пошуковий захід;
- оперативну установку;
- виготовлення заздалегідь ідентифікованих (помічених) засобів (речей, документів, речовин);
- оперативне ототожнення осіб, предметів та речовин;
- особистий пошук та оперативний огляд публічно доступного місця;
- отримання довідково-аналітичної інформації;
- поліграфне опитування тощо⁴⁰.

До категорії оперативно-розшукових заходів, що здійснюються на підставі дозволу керівника оперативного підрозділу відносять:

- виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації;
- здійснення спостереження за річчю або місцем; організацію перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств.

За дозволом прокурора здійснюються: контрольована поставка та контрольована і оперативна закупки товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь, а також операції з контрольованого вчинення відповідних діянь з метою виявлення та фіксації діянь, передбачених статтями 305, 307, 309, 311, 318, 321, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 Кримінального кодексу України.

У свою чергу, виключно за ухвалою слідчого судді здійснюються:

- проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи;
- аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, електронних інформаційних систем;
- накладання арешту на кореспонденцію, здійснення її огляду та виймки;
- спостереження за особою, а також аудіо-, відеоконтроль місця;
- установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу);
- моніторинг банківських рахунків⁴¹.

⁴⁰ Оперативно-розшукова діяльність: навчальний посібник / С.В. Албул, С.О. Єгоров, Є.В. Поляков, Т.Г. Щурат; за заг. ред. проф. С.В. Албула. – Одеса : ОДУВС, 2023. С. 183.

⁴¹ Оперативно-розшукова діяльність: навчальний посібник / С.В. Албул, С.О. Єгоров, Є.В. Поляков, Т.Г. Щурат; за заг. ред. проф. С.В. Албула. – Одеса : ОДУВС, 2023. С. 184–185.

Всі вказані заходи здійснюються згідно з відповідними положеннями Кримінального процесуального кодексу України. В межах кримінального провадження оперативні підрозділи здійснюють негласні слідчі (розшукові) дії виключно за дорученнями органу досудового розслідування.

Аналіз діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України на деокупованих територіях, у місцевостях, наближених до лінії бойового зіткнення дає підстави стверджувати, що більшість вищезазначених оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій на теперішній час як організаційно, так і тактично, з точки зору дотримання вимог та положень чинного законодавства, провадити доволі складно, а іноді неможливо. За нашим переконанням, можна стверджувати, що дотримання вимог та положень чинного законодавства в умовах воєнного стану за об'єктивними обставинами призводить до мінімізації праксеологічної складової оперативно-розшукової діяльності. Існуючі чинники, які притаманні умовам воєнного стану (ведення бойових дій, систематичні обстріли території держави, руйнування об'єктів інфраструктури, міграція населення, тимчасова окупація окремих територій, знищення матеріальних носіїв інформації та обліків, відсутність технічної можливості здійснення певних дій та заходів, реальна та/або потенційна небезпека для здоров'я та життя громадян, діяльність диверсійно-розвідувальних груп противника, пасивний та активний супротив з боку осіб, які є прихильниками країни-агресорки, раніше співпрацювали та/або таємно співпрацюють з представниками спецслужб російської федерації тощо) суттєво перешкоджають реалізації у повному обсязі праксеологічної складової оперативно-розшукової діяльності та вимагають перегляду нормативно-правової регламентації, а також змін в організації і тактиці проведення оперативно-розшукових заходів.

Слід зазначити, що в умовах воєнного стану вищевказані чинники не суттєво вплинули на організацію ініціативних оперативно-розшукових заходів, проведення яких не потребує отримання дозволу, а також таких, що здійснюються на підставі дозволу керівника оперативного підрозділу. Їх організація і проведення здійснюються виключно з урахуванням вимог безпекової складової. Одночасно, оперативно-розшукові заходи, проведення яких здійснюється за дозволом прокурора, а також на підставі ухвали слідчого судді, потребують застосування технічних засобів,

пов'язані з тимчасовим обмеженням конституційних прав особи у зв'язку з втручанням у приватне спілкування, під впливом вищевказаних чинників, притаманних воєнному стану, провадяться із суттєвими складнощами. Крім цього, через певні об'єктивні та суб'єктивні обставини в умовах воєнного стану, особливо на деокупованих територіях та таких, що є наближеними до лінії бойового зіткнення, проблем зазнала і реалізація прав оперативних підрозділів, передбачених п. 13 та п. 14 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» щодо використання конфіденційного співробітництва, а також роботи з негласними штатними та позаштатними працівниками⁴². За нашим переконанням, зазначене обумовлює нагальну необхідність врегулювання низки питань, що стосуються особливого режиму організації і тактики здійснення оперативно-розшукових заходів в умовах воєнного часу.

Конституція України в ст. 64 закріплює, що права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Одночасно, в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Такі можливі обмеження, зокрема, зазначені в Законі України «Про правовий режим воєнного стану»⁴³. При цьому, не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 та 63 Конституції України⁴⁴. Разом із тим, винятки можуть бути встановлені судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти кримінальному правопорушенню чи з'ясувати істину під час кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Таким чином, права і свободи людини і громадянина, передбачені іншими статтями Конституції України, в умовах воєнного стану можуть бути обмежені. До таких прав і свобод людини і громадянина, обмеження яких є можливим за вказаних умов під час проведення оперативно-розшукових заходів, слід віднести: недоторканість житла (ст. 30);

⁴² Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ із змін. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print> (дата звернення 05.05.2024).

⁴³ Про правовий режим воєнного стану : закон України від 12.05.2015 № 389-VIII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/print> (дата звернення 05.05.2024).

⁴⁴ Конституція України: закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print> (дата звернення 05.05.2024).

таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31); заборона втручання в особисте і сімейне життя (ст. 32); свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України (ст. 33); право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34) тощо.

З урахуванням вищевикладеного, за нашим переконанням, реалізації праксеологічної складової оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану сприяли б:

- внесення доповнень до ст. 41 КПК України в частині надання права оперативним підрозділам в умовах воєнного стану у випадках, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо, проводити необхідні оперативно-розшукові заходи ініціативно, без доручення слідчого в межах кримінального провадження.

- надання права оперативним підрозділам в умовах воєнного стану за відсутності об'єктивної можливості виконання доручень слідчого за кримінальним провадженням у визначені строки, виконувати їх невідкладно за наявності можливості.

- внесення доповнень до ст. 253 КПК України щодо письмового повідомлення осіб, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваного, його захисника виключно після припинення або скасування воєнного стану.

- надання можливості оперативним підрозділам в умовах воєнного стану, за відсутності об'єктивної можливості отримання ухвали слідчого судді на проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, проводити їх за постановою керівника органу або підрозділу, з погодженням зі слідчим та прокурором.

- доповнення п. 1 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» положенням щодо введення в якості підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про кримінальні правопорушення, що вчиненні невідновленими особами.

- доповнення ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» пунктом 5, який визначає в якості самостійної підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності

необхідність перевірки осіб у зв'язку з проведенням фільтраційних та стабілізаційних заходів в умовах воєнного стану.

– наукове обґрунтування та новелізація концептуальних положень агентурно-оперативної та розшукової роботи оперативних підрозділів Національної поліції України.

Крім цього, безсумнівно, концептуального оновлення потребують і відомчі нормативно-правові акти з питань організації і тактики оперативно-розшукової діяльності з урахуванням сучасних викликів та умов воєнного стану.

ВИСНОВКИ

Сучасна вітчизняна доктрина оперативно-розшукової діяльності має орієнтуватися виключно на потреби практики та виклики сьогодення. Разом із тим, з моменту набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України у 2012 році оперативно-розшукова діяльність зазнала суттєвих функціональних обмежень. На сьогодні оперативно-розшукова діяльність фактично втратила наступальний, ініціативний характер та призначена для забезпечення кримінальної процесуальної діяльності. В таких умовах останнім часом науковий пошук та законотворча ініціатива були спрямовані виключно на процеси новелізації кримінального процесуального законодавства. У свою чергу, теоретико-правові та організаційно-тактичні аспекти оперативно-розшукової діяльності досліджувалися виключно з точки зору допоміжної функції та спрямовувалися на питання її процесуалізації. За нашим переконанням, на сьогодні теорія оперативно-розшукової діяльності потребує суттєвого наукового переосмислення на концептуальному рівні. При цьому, напрямками такого переосмислення мають стати дослідження сучасних доктринальних та праксеологічних концептів оперативно-розшукової діяльності в Україні.

Серед доктринальних аспектів особливе місце займають питання формування правової дефініції оперативно-розшукової діяльності в Україні. Існуюча в вітчизняній правовій доктрині дефініція «оперативно-розшукова діяльність» не відображає сутнісних ознак та не розкриває її діяльнісну, праксеологічну складову. За нашим переконанням, оперативно-розшукова діяльність на законодавчому рівні необхідно визначити як діяльність спеціально уповноважених державних органів щодо організації та проведення гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-

технічних засобів, з метою пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій, припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

В умовах воєнного стану чинне оперативно-розшукове законодавство, а також відомчі нормативно-правові акти не забезпечують у повній мірі реалізацію праксеологічної складової оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України. На концептуальному рівні реалізації праксеологічної складової оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану сприятимуть зміни і доповнення до чинного законодавства в частині: розширення повноважень оперативних підрозділів щодо здійснення ініціативних оперативно-розшукових заходів; визначення строків виконання доручень слідчого за особливих обставин воєнного часу; встановлення особливого порядку проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування; введення в якості підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про кримінальні правопорушення, що вчинені невстановленими особами, а також необхідність перевірки осіб у зв'язку з проведенням фільтраційних та стабілізаційних заходів в умовах воєнного стану; новелізації концептуальних положень агентурно-оперативної та розшукової роботи оперативних підрозділів Національної поліції України.

АНОТАЦІЯ

Досліджено сучасні доктринальні та праксеологічні концепти оперативно-розшукової діяльності в Україні. На підставі аналізу правил юридичної техніки, досвіду правового регулювання правоохоронної діяльності зарубіжних країн, проєктів нормативно-правових актів та теоретичних джерел наголошується, що існуюча в вітчизняній правовій доктрині дефініція «оперативно-розшукова діяльність» є такою, що потребує концептуального переосмислення. Запропоновано правову дефініцію «оперативно-розшукова

діяльність» визначити як діяльність спеціально уповноважених державних органів щодо організації та проведення гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, з метою пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій, припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

Наголошується, що виклики сьогодення, пов'язані з військовою агресією російської федерації, довели необхідність змін до стандартних підходів щодо функцій, прав та обов'язків правоохоронних органів України, зокрема їх оперативних підрозділів. Доведено, що дотримання вимог та положень чинного законодавства в умовах воєнного стану за об'єктивними обставинами призводить до мінімізації праксеологічної складової оперативно-розшукової діяльності. Аргументується нагальна необхідність врегулювання низки питань, що стосуються особливого режиму організації і тактики здійснення оперативно-розшукових заходів в умовах воєнного часу. Запропоновано зміни і доповнення до чинного законодавства, які на концептуальному рівні сприятимуть реалізації праксеологічної складової оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану.

Література

1. Аброськін В.В. Юридична техніка Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» 1992 р. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Т. 3. С. 127–131. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.4.3.29>

2. Албул С.В. Досвід країн Балтії у становленні кримінальної розвідки (на прикладі Литовської Республіки). *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 1. С. 11–14.

3. Албул С.В. Нова парадигма оперативно-розшукової діяльності: проблемні питання правового забезпечення. *Актуальні питання правового забезпечення у сучасних умовах: збірник тез доповідей Всеукраїнського науково-практичного семінару* (Харків, 26 листопада 2021 р., Національна академія Національної гвардії України). Харків: НА НГУ, 2021. С. 4–5.

4. Албул С.В. Новели оперативно-розшукового законодавства України: проблемні аспекти та вади. *Tasks and problems of science and practice: Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference*. Berlin, Germany, 2021. Pp. 94-97.

5. Албул С.В. Окремі аспекти документування працівниками кримінальної поліції воєнних злочинів на деокупованих територіях України. *Процесуальні та криміналістичні аспекти розслідування воєнних злочинів: матеріали круглого столу* (Одеса, 21.02.2024 р., ОДУВС). Одеса: ОДУВС, 2024. С. 6–11.

6. Албул С.В. Оперативно-розшукова діяльність: до питання новелізації правової дефініції. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. (м. Одеса, 29 березня 2024 р.) Одеса: ОДУВС, 2024. С. 159–162.

7. Албул С.В. Перспективи розвитку оперативно-розшукового законодавства в Україні. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. (м. Одеса, 31 березня 2021 р.) Одеса: ОДУВС, 2021. С. 156–158.

8. Албул С.В. Правові засади контррозвідувальної діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 2. С. 3–7. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.2.1>

9. Бандурка О.М., Перепелиця М.М., Манжай О.В., Шендрик В.В. Оперативно-розшукова компаративістика: монографія. Харків: Золота міля, 2013. 352 с.

10. Гнетнев М., Білецький В., Басалик С. Законопроектна увага до оперативно-розшукової діяльності з боку Верховної Ради України VIII скликання. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2018. № 4. С. 141–144.

11. Дараган В.В. До питання компетенції підрозділів кримінальної поліції щодо протидії воєнним злочинам. *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану*: матеріали міжвідомчої наук.– практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 58–61.

12. Конституція України: закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr/print> (дата звернення 05.05.2024).

13. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 584 с.

14. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print> (дата звернення 05.05.2024).

15. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 05.05.2024).

16. Оперативно-розшукова діяльність: навчальний посібник / С.В. Албул, С.О. Єгоров, Є.В. Поляков, Т. Г. Щурат; за заг. ред. проф. С.В. Албула. – Одеса : ОДУВС, 2023. – 375 с. (Серія: Теорія і практика ОРД).

17. Пасько О.М., Цільмак О.М. Психологія: схеми, таблиці, коментарі: навчально-наочний посібник; за заг. ред. О.М. Цільмак. Одеса: ОДУВС, 2013. 270 с.

18. Поліцейська юрисдикція в умовах воєнного стану: монографія / С.В. Албул, А.М. Бабенко, П.М. Балтаджи та ін.; за заг. ред. Д.В. Швеця, М.О. Семенишина. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 540 с.

19. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print> (дата звернення 05.05.2024).

20. Про оперативно-розшукову діяльність: проєкт закону України від 02.09.2019 № 1229 [Електронний ресурс]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597 (дата звернення 05.05.2024).

21. Про правовий режим воєнного стану : закон України від 12.05.2015 № 389-VIII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/print> (дата звернення 05.05.2024).

22. Про розвідку: закон України від 17.09.2020 № 912-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20/print> (дата звернення 05.05.2024).

23. Розвідувальна діяльність. *Вікіпедія* [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розвідувальна_діяльність (дата звернення 05.05.2024).

24. Сенкевич Г.А., Хілько А.С., Аксьонов О.І. Теорія наукових парадигм як модель і методологія наукового знання. *Вчені записки*

ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика. 2021. Том 32 (71). № 1. Ч. 3. С. 168–174. DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-3/29>

25. Слюсарчук І., Сліусарчук В., Ковальова І. Провадження оперативно-розшукових заходів у Великій Британії та США. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 201–207. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.2.36>

26. Стандарти розслідування воєнних злочинів. Загальна частина / Офіс Генерального прокурора України. Київ, 2023. 102 с.

27. Судова, правоохоронна та правозахисна системи України: підручник / С.В. Албул, М.О. Баймуратов, А.І. Берлач та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф. С.О. Кузніченка. Одеса: ОДУВС, 2012. 402 с.

28. Тихомиров Д. Співвідношення категорій державної діяльності, державного управління та державної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 201–207. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.5.36>

29. Тихонова Д.С. Поняття «правоохоронна діяльність» і функції правоохоронної діяльності. *Проблеми сучасної поліцейстики: матеріали науково-практичної конференції* (Харків, 20.04.2022). Харків: ХНУВС, 2022. С. 224–225.

30. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; за ред. В.І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

31. Хворостянкіна А.В. Дефініції в законодавчих текстах: питання теорії. *Офіційний сайт Міністерства юстиції України* [Електронний ресурс]. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6669 (дата звернення 05.05.2024).

Інформація про автора:

Албул Сергій Володимирович,

кандидат юридичних наук, професор,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

факультету підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції

Одеського державного університету внутрішніх справ,

вул. Успенська, 1, м. Одеса, 65000, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3253-9225>